

Verslag Rondetafelgesprek Kunsten '92, donderdag 20 juni 2013, MU, Eindhoven

“Het is belangrijk dat we Jet Bussemaker steunen nu ze aangeeft dat cultuur ook een intrinsieke waarde heeft”, opent Eric Japenga (Het Zuidelijk Toneel) het rondetafelgesprek in Eindhoven stellig. “Daarvoor zullen we als sector argumenten aan moeten blijven dragen.” Toch heeft die nieuwe toon op het gebied van cultuur weinig concreets met zich meegebracht, bijvoorbeeld bij de coalitiebesprekingen, stelt de tafel vervolgens vast. Marianne Versteegh (Algemeen secretaris Kunsten '92): “Maar Bussemaker probeert echt wat te doen binnen de middelen die ze wel heeft. De VVD gaat daar dan in mee, zolang het binnen de begroting blijft. “

Toch valt het Eric Japenga op dat er in de tussentijd in het veld zo weinig discussie wordt gevoerd. “Iedereen is zijn wonden aan het likken. Maar met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen moet daar wel verandering in komen.” De budgetten van gemeenten slinken en hoewel de wethouders van BrabantStad (de agglomeratie van grote steden in Brabant) cultuur belangrijk lijken te vinden, komt cultuur wel onder druk te staan als er straks voor de nieuwe colleges onderhandeld moet worden. Dan moet je het verhaal kunnen vertellen dat cultuur belangrijk is voor je stad. Japenga: “Dat is hier in BrabantStad wel aan de hand, al was het maar door de ambitie om Culturele Hoofdstad te worden. Maar we hebben het nu te vaak over die Hoofdstad en dan en passant nog even over stedelijke samenwerking. Dat zou precies andersom moeten zijn.” Anderen aan tafel delen die zorg. Als straks het Culturele Hoofdstad-feestje voorbij is, zou de samenwerking zomaar kunnen verdampen. Er ligt ook een taak voor de instellingen in de verschillende steden om verbindingen naar elkaar te leggen, vindt Angelique Spaninks (MU): “Dat is nog niet echt aan de hand, maar daarover zijn we wel in gesprek.”

Behalve tussen steden in BrabantStad en tussen instellingen onderling, zou er ook meer samenhang mogen zijn tussen de verschillende overheden, stelt Japenga. “Het wordt bijvoorbeeld hoog tijd dat BrabantStad bij de provincie op tafel durft te slaan.” Marlies Tal (LKCA): “Het gevaar bestaat dat de gemeenten het Rijk volgen in de bezuinigingen.” Japenga: “Cultuur is los geld en dus makkelijk weg te bezuinigen. Dan hou je een hoop bakstenen over, maar bakstenen maken geen cultureel klimaat.”

Economisch gaat het overigens relatief goed in Brabant, maar dat vertaalt zich nog niet in een goede relatie tussen het bedrijfsleven en de cultuursector, stelt Laura Korfker (Gemeente Eindhoven) enigszins teleurgesteld vast. “We zouden willen dat het bedrijfsleven meer interesse zou hebben voor cultuur, en niet alleen op financieel gebied.” Maaïke Verberk (STRP): “Er ligt een taak bij de overheid om te laten zien dat creativiteit ook goed is voor het bedrijfsleven. De overheid kan de deur helpen openzetten om ons daar aan tafel te krijgen.” Daarbij loert het gevaar dat alleen creatieve industrie als nuttig wordt gezien voor het bedrijfsleven en dat door die accenten alles daarbuiten buiten de boot valt. Jet de Ranitz (voorzitter Kunsten '92): “Ook autonome kunst kan bijdragen aan de creatieve industrie. Juist omdat hij autonoom is.”

Een relatie tussen bedrijfsleven en culturele sector moet over meer gaan dan dat het bedrijfsleven gevraagd wordt om geld, vindt de tafel collectief. Eric Japenga: “Daarom moeten we aan dat bedrijfsleven laten zien dat we niet weer geld komen halen. Van dat beeld moeten we af. We moeten ons daarom afvragen wat het kapitaal is dat we in huis hebben en wat we daarmee kunnen. En dat kapitaal gaat verder dan voorstellingen en exposities.”

Er ligt vooral een opgave om tussen bedrijfsleven en kunstensector beter te formuleren wat die twee van elkaar verwachten. Want dat die twee belang bij elkaar hebben, staat als een paal boven water, zegt Jeroen Mulder (Provincie Brabant). “Toen de cultuurbezuinigingen in Tilburg werden aangekondigd, stond er een paginagrote advertentie in de krant van het bedrijfsleven: ‘Blijf van onze cultuur af!’ Er zit echt een meerwaarde. In de maakindustrie is niet alleen een behoefte aan designers, maar ook aan autonome ontwerpers. Die creativiteit trekt ook weer bedrijvigheid aan.”

Het zit instellingen wat dat betreft dwars dat de overheid cultureel ondernemerschap erg smal definieert. Die gaat er vooral om dat er meer eigen geld wordt verdiend, zodat de overheid kan bezuinigen. Er is echter veel meer mogelijk. Maaïke Verberk: "Een wethouder zou bedrijven die overwegen zich hier te vestigen mee kunnen nemen naar culturele instellingen om te laten zien wat de cultuur voor hen zou kunnen betekenen." Eric Japenga: "We moeten geen subsidie aanvragen bij de Lions Club, maar er lid van worden." Ruud Janssen (Centrum voor de Kunsten, Eindhoven): "De bureaucratische eisen nemen alleen maar toe, terwijl die bureaucratie nu juist fnuikend is voor ondernemerschap. Minder regels zou geld kunnen besparen en ondernemers meer vrijheid kunnen geven."

Het gesprek verlegt zich naar cultuureducatie en talentontwikkeling. Ruud Janssen vertelt dat hij de samenwerking heeft gezocht met Fontys om te voorkomen dat de schakel tussen amateur en vooropleiding en kunstvakopleiding niet verloren gaat. "Er moet in Zuid-Nederland gewoon een goede cultuureducatieketen zijn van basisschool tot kunstvakopleiding." Maar educatie gaat over meer dan kinderen alleen, wordt opgeworpen. Het gaat net zo goed over nieuwe doelgroepen. Jet de Ranitz: "Er wordt ook vaak gedaan of amateurs en professionals in twee geschieden werelden leven. Bij sport wordt die relatie veel meer automatisch gelegd."

Als het gaat om talentontwikkeling dan ontbreekt nu de doorstroming voor kleine beginnende initiatieven en individuen. Een probleem is bijvoorbeeld dat beginnende acteurs bij de grote gezelschappen worden weggeconcurrerd door stagiaires. Bij beeldend kunstenaars en kunstenaars die interdisciplinair werken, gebeurt er heel veel buiten de instellingen om. Angelique Spaninks: "Die zie je dus niet terug in het Van Abbemuseum. Dat is niet erg, maar het ontbreekt bijvoorbeeld wel aan tentoonstellingsplekken waar het autonome en het meer commerciële bij elkaar komen. Misschien zouden we kunstenaars mee kunnen nemen naar bedrijven met wie we in gesprek gaan. Zou het voor kunstenaars niet interessanter zijn om een werkplek te krijgen bij een bedrijf, dan in een kunstenaarsatelier?" Theo van Dooremalen (November Music): "Maar voor dat soort dingen kan ik als instelling geen rekening sturen. Terwijl het toch duidelijk is dat het belangrijk is dat wij zulke taken oppakken."

Culturele instellingen zouden hun taak inderdaad breder moeten zien, denkt Eric Japenga. Ze zijn niet alleen verantwoordelijk voor de voorstellingen en tentoonstellingen, maar voor het culturele klimaat als geheel. In het verlengde daarvan ligt een opdracht voor de politiek, denkt Jeroen Mulder. "De politiek moet begrijpen dat er een bepaalde infrastructuur is die je nodig hebt."

Zorgelijk is in dat verband dat de druk op de budgetten voor die structuur toeneemt, zoals al eerder in het gesprek werd gesteld. Jeugdzorg en WMO worden overgeheveld naar de gemeenten en dat kan niet anders dan ook gevolgen hebben voor de cultuur. Maar, denken sommigen, cultuur kan in die zorggebieden misschien ook een rol gaan spelen. Jeroen Mulder: "Daar is nog een wereld te winnen. Kunst heeft ook financiële meerwaarde, maar de discussie spitst zich meer toe op valorisatie, op de creatieve en innovatiecomponent van kunst die bijvoorbeeld een rol kan spelen in die zorggebieden." Eric Japenga: "We hebben ons vergist door alleen onze financiële waarde te laten zien aan de politiek. Maar daar zit niet onze kracht. Die zit in onze meerwaarde voor de samenleving." Jet de Ranitz: "De maatschappelijke en economische waarde van kunst is er alleen als er kwaliteit is en als dat ook door het publiek zo ervaren wordt. Wat niet wegneemt dat er vraagstukken zijn waar we als cultuursector iets meer kunnen, zonder instrumenteel te worden." Japenga: "Zo'n offensieve houding waar jij voor pleit is veel beter dan die defensieve houding waarin we ons de laatste paar jaar in bevonden."

Ruud Janssen wil nog even de grote problemen bij de kunstencentra onder de aandacht brengen: "Zonder afdeling R&D is een bedrijf als ASML binnen een paar jaar weg. Maar de winst zal best het

eerste jaar vast iets omhoog gaan zonder die afdeling. Zo iets geldt ook voor cultuureducatie: dat is de kraamkamer van de cultuur op lange termijn. Het idee bij gemeenten die daarop korten is dat de vrije markt een en ander wel oplost. Maar inmiddels is tien procent van de kunstencentra failliet.” Dat komt onder andere doordat gemeenten geld uit die organisaties trekken om educatie op scholen mogelijk te maken. Die instellingen hebben echter nauwelijks de tijd om die korting in te vullen binnen hun bedrijfsvoering. Dat is funest voor de langer termijn, zegt Janssen, omdat zo een hele infrastructuur wordt weggegooid. “Er zijn heus creatieve mogelijkheden te vinden, maar dan moeten we wel de tijd krijgen om die te kunnen ontwikkelen.”

In de podiumkunsten is de verhouding tussen vraag en aanbod en tussen gezelschappen en podia nog een heikel punt. De samenwerking tussen en met podia is nog ver te zoeken, denkt Japenga, dus moet hij persoonlijk investeren in de podia waar hij met zijn gezelschap graag wil staan. Het zou mooi zijn als de sector met een eensluidende conclusie gaat komen naar OCW toe, waar die vraag-aanboddiscussie binnenkort gaat spelen, maar dat is nog maar afwachten. “De grote gezelschappen en de bijhorende podia zijn een regelmatig overleg gestart. Dat is een positieve ontwikkeling. Maar ik zou ook graag willen dat vanuit de VSCD (Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties) en de NAPK (Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten) de noodzaak tot samenwerking meer zou worden onderstreept.”